

तदेवाह नयत्रेति आर्तिर्दुःखम् उद्वेगोभयं किंतु चित्ततोहेतोः यदुःखमदःकृतेतदेकंविना तत्कुतोभवति अनिदंविदामिदंभगवतोध्यानमजानतां प्राणिनांदुरंतदुःखोयःप्रभवोजन्मतस्यान्वनुदर्शनात् तेषांरूपया यद्वा चित्ततोऽदोमनःपीडेतियत् तद्विनाकुतश्चिदपियत्रशोकादयोनसंतीति तत्रब्रह्मलोकंगतानांत्रिविधागतिः येपुण्योत्कर्षणगताः तेकल्पांतरेपुण्यतारतम्येनाधिकारिकाभवन्ति येतुहिरण्यगर्भाद्युपासनाबलेनगताः तेब्रह्मणासह मुच्यन्ते येतुभगवदुपासकाः तेस्वेच्छयाब्रह्मांडंभित्वावैष्णवंपदमारुहन्ति॥ २७॥ तत्रप्रस्तुतस्यभगवद्भक्तस्यब्रह्मांडभेदनप्रकारमाह ततइत्यादिना तत्रेयंप्रक्रिया ईश्वराधिष्ठितायाः प्रकृतेःकेनचिदंशेनमहत्तत्त्वंभवति तस्यांशेनाहंकारः तस्यांशेनशब्दतन्मात्रद्वारानभः तस्यांशेनस्पर्शतन्मात्रद्वारावायुः तस्यांशेनरूपतन्मात्रद्वारातेजः तस्यांशेनरसतन्मात्रद्वाराआपः तदंशेनगंधतन्मात्रद्वारापृथ्वी तैश्चमिलितैश्चतुर्दशभुवनात्मकंविराट्शरीरम् तस्यचपंचाशत्कोटियोजनविशालस्यपृथिव्येवांडकटाहविशेषशब्दवाच्या कोटियोजनविशालंप्रथमावरणं पंचाशत्कोटियोजनविशालमित्येके

नयत्रशोकोनजरानमृत्युर्नार्तिर्नचोद्वेगकृतेकुतश्चित् ॥ यच्चित्ततोदःरूपयाऽनिदंविदांदुरंतदुःखप्रभवानुदर्शनात् ॥ २७ ॥ ततोविशेषंप्रतिपद्यनिर्भयस्तेनात्मनापोऽनलमूर्तिरत्वरन् ॥ ज्योतिर्मयोवायुमुपेत्यकालेवाध्वात्मनाखंबृहदात्मलिंगम् ॥ २८ ॥ घ्राणेनगंधंरसनेनवैरसंरूपंतुदृष्ट्याश्वसनंत्वचैव ॥ श्रोत्रेणचोपेत्यनभोगुणत्वंप्राणेनचाकूतिमुपैतियोगी ॥ २९ ॥ सभूतसूक्ष्मेन्द्रियसन्निकर्षमनोमयंदेवमयंविकार्यम् ॥ संसाद्यगत्यासहतेनयातिविज्ञानतत्त्वंगुणसन्निरोधम् ॥ ३० ॥

ततश्चाबादीनांयेपरिणतांशः तान्येवोत्तरोत्तरंदशगुणान्यावरणानि अष्टमंतुप्रकृत्यावरणंव्यापकमेव तदेवंस्थितेपृथिव्याद्यावरणभेदप्रकारःकथ्यते ततोविशेषंप्रतिपद्यलिंगदेहेनपृथिव्यात्मतांप्राप्येत्यर्थः एवमुत्तरत्रापिद्रष्टव्यम् निर्भयःकथंयास्यामीतिशंकाशून्यः तेनात्मनापृथिवीरूपेणतन्निरंतराअपःप्रतिपद्य अत्वरन् त्वरामकुर्वन् तत्तदात्मत्वेनक्लेददाहादिशंकाभावाद्यथेष्टंभोगान्भुंजानइत्यर्थः एवंज्योतिर्मयःसन्कालेभोगावसानेबृहदात्मनोलिंगंपरमात्ममूर्तित्वेनोपासनेषूक्तम् यद्वा वेदशब्दात्मनातस्यप्रमापकमिति॥ २८॥ इन्द्रियार्थानांभूतसूक्ष्माणामतिक्रममाह घ्राणेनाधिष्ठितेनगंधमुपेत्य श्वसनंस्पर्शम् नभोगुणत्वंशब्दात्मतां प्राणेनतत्तत्कर्मेन्द्रियेण आकूतितत्तत्क्रियाम्॥ २९॥ तदेवंस्थूलसूक्ष्मभूतातिक्रममुक्त्वातदावरणभूताहंकारप्राप्त्यामहदादिप्राप्तिमाह सयोगीविकार्यंसंसाद्यविज्ञानतत्त्वंयाति विविधंकार्यमस्येतिविकार्योऽहंकारः सत्रिविधः तामसोराजसःसात्विकइति तत्रतामसाज्जडानिभूतसूक्ष्माणिजायन्ते राजसाद्बहिर्मुखानिदशेन्द्रियाणि सात्विकान्मनइन्द्रियदेवताश्च तेषालयश्चतत्तदहंकारे तत्रभूतसूक्ष्माणामिन्द्रियाणांचसन्निकर्षलयस्थानं तामसंराजसंचमनोमयंदेवमयंचसात्विकंप्राप्यगत्वा एवंगमनेनतेनाहंकारेणसहविज्ञानतत्त्वंमहत्तत्त्वंयाति ततःगुणानांसन्निरोधोलयोयस्मिन् तत्प्रधानंयाति॥ ३०॥